

11'09''01. SEPTEMBER 11: A FILM



Proposta didàctica de Ramon Breu

SINOPSI

És tracta d'un film col·lectiu compost per onze episodis dirigits per onze cineastes representatius d'una gran diversitat cultural, amb una inspiració comú: els esdeveniments de l'11 de setembre de 2001 a Nova York i les seves conseqüències que van obrir el segle XXI. Un insòlit documental que evoca des de diferents sensibilitats l'impacte mundial de la tragèdia de les Torres Bessones.

Onze directors d'arreu del món, amb total llibertat artística, foren convocats per narrar en onze minuts i nou segons la seva visió de l'històric atemptat terrorista. Amb un mapamundi a la pantalla, abans de cada curtmetratge s'il·lumina el país d'on ve la interpretació de l'11 de setembre, amb el nom del realitzador. Una pel·lícula que constitueix un compromís amb la pau i la tolerància entre els pobles.

FITXA DE LA PEL·LÍCULA

Títol: *11'09''01: September 11: A Film*

Direcció: Youssef Chahine, Amos Gitai, Alejandro González Iñárritu, Ken Loach, Claude Lelouch, Shohei Imamura, Samira Makhmalbaf, Mira Nair, Sean Penn, Danis Tanovic i Idrissa Uedraogo.

País: França.

Any: 2002.

Duració: 132 min.
Gènere: Documental.
Producció: Galatée Films
Productors: Jacques Perrin i Nicolas Mauvernay.
Productor artístic: Alain Brigand per a Sequence 19.

LA IDEA DEL FILM: PARLA EL PRODUCTOR ARTÍSTIC

El dia 11 de setembre de 2001 es va produir un fet que no ens haguéssim atrevit a imaginar-nos mai. En temps real, les imatges de la catàstrofe, en tota la seva violència van irrompre a totes les televisions del món. El dolor es va fer universal. Com no podem sentir compassió, quan simultàniament, en tot el planeta s'exhibia el patiment del qui afrontaven la mort.

Per evocar la ressonància planetària d'aquest esdeveniment sense recórrer a aquelles terribles imatges, vaig tenir clar de seguida que havia de convidar a fer un exercici de reflexió, una reflexió que no s'inscrivís en el present, sinó que estigués dirigida cap al futur, que pogués ampliar-se, viatjar; una reflexió que respongués les imatges amb unes altres imatges. Així, doncs, vaig proposar a 11 directors de renom que creuessin les seves mirades, a través de les seves cultures, les seves memòries, les seves històries, les seves llengües. El postulat inicial era el següent: Expressar-se en una pel·lícula d'una durada d'11 minuts 9 segons i una imatge, 11'09"01 sobre els esdeveniments de l'11 de setembre i les seves conseqüències. Cadascú dels directors va desenvolupar un tema d'acord amb la seva percepció dels esdeveniments, on hi són presents les preocupacions del seu propi país, de la seva història.

Aquesta pel·lícula reuneix diferents sensibilitats i compromisos: cadascú ha expressat el seu punt de vista amb plena igualtat i llibertat .

Alain Brigand. Declaracions citades per CAPARRÓS LERA, J.M. (2004) *El cine del nuevo siglo*. Madrid: Rialp. P. 249-250.

NOTA: En aquesta proposta didàctica aprofundirem en tres dels onze curtmetratges que presenta el film:

KEN LOACH. Regne Unit

Sinopsi

Pablo, un exiliat xilè a Londres, dirigeix una carta de condol als familiars de les víctimes dels atemptats a les Torres Bessones de Nova York. Al mateix temps, rememora unes altres víctimes, les 30.000 persones que van morir arran del cop d'estat succeït a Xile el 1973. Pablo ens parla de l'esperança del poble de Xile a principis dels anys setanta, quan el govern de la Unitat Popular de Salvador Allende, va iniciar un programa de reformes, escapçades brutalment per la CIA i el general Pinochet. La llibertat que fou atacada l'11 de setembre de 2001, també fou atacada l'11 de setembre de 1973, en aquest cas amb la complicitat del govern dels Estats Units. Reivindica un record per les víctimes de Nova York, però també per les de Xile.

Activitats de comprensió i de reflexió

- 1.- Qui és Pablo? D'on és? Per què viu a Londres?
- 2.- Què va passar a Xile l'any de 1973? Qui era Salvador Allende? Què defensava?
- 3.- Sabeu qui era Augusto Pinochet? Què va fer? Quin record teniu d'ell?
- 4.- Quina intervenció van tenir els Estats Units en el cop d'estat a Xile de l'any 1973?
- 5.- Per què creieu que les víctimes de Xile han estat silenciades, a diferència de les víctimes dels atemptats de les Torres Bessones?

Llenguatge i tècniques audiovisuals

- 1.- Les imatges d'arxiu són habituals en els films documentals que rememoren fets històrics. Quina funció tenen en aquesta peça de Ken Loach?
- 2.- Per què el blanc i negre és sinònim de fets del passat? Coneixeu algun film dels darrers anys fet amb blanc i negre? Amb quina intencionalitat es va fer?
- 3.- En el muntatge paral·lel, s'expliquen fets ocorreguts en moments diferents, però que estan vinculats per una idea o nexa comú. Localitzeu un muntatge paral·lel en aquest film i comenteu-lo.

Lectura de suport

EL DRAMA DE XILE

Els primers dies després del cop d'estat de l'11 de setembre de 1973 a Xile, les presons i les casernes no donaven l'abast, i, com a conseqüència d'això, l'exèrcit va concentrar milers de detinguts a l'estadi de futbol de Santiago. El cantant Víctor Jara, a quin van tallar les mans a bans de matar-lo, es va convertir en un símbol. Per tot el país, grups de militars es movien impunement, despietadament a la cacera de simpatitzants de l'esquerra. L'assassinat, la tortura, eren sistemàtics. Encara avui no se sap del cert e morts per la repressió. Segons la CIA nord-americana, tan ben connectada llavors amb el general Pinochet, van ser cinc mil, però algunes organitzacions de defensa dels drets humans multipliquen aquesta xifra per sis. En tot cas, va ser un dels cops d'estat més sagnants de la història de Llatinoamèrica.

El cop d'estat havia començat aquell 11 de setembre, de matinada, a Valparaíso, on es va sublevar la Marina, i al cap d'unes hores els tancs ja retrunyien pels carrers de Santiago. Feia temps que hi havia remor de sabres a Xile. El president Salvador Allende, un socialista marxista de 65 anys, va intentar desbaratar el cop, segons recorda la seva filla Isabel:

Yo creo que mi padre era quien tenía más claro todo, y por un lado, había advertido que no iba a salir vivo de La Moneda, y por otro lado, intentó buscar un diálogo que permitiera hacer reformas constitucionales, que permitieran encontrar una salida al conflicto entre legislativo y ejecutivo; por todos los medios él quería evitar lo que no se pudo evitar.

Allende havia estat elegit president de manera democràtica el 1970, amb un programa socialista radical. La reforma agrària, les nacionalitzacions, l'augment dels serveis socials i dels sous tenien grans partidaris entre els camperols i els obrers, però també enemics mortals entre les classes alta i mitjana xilenes i el capital nord-americà. El 1973 la situació econòmica era pèssima; milers de dones van picar les seves cassoles buides per denunciar que els faltava el pa. L'esquerra radical demanava armes a Allende, el qual acusava de tebi; la dreta, en canvi, el blasmava per extremista i feia la gara-gara a l'exèrcit. Per acontentar els militars, al final d'agost Allende va nomenar Augusto Pinochet cap de l'exèrcit en lloc de Carlos Prats, mal vist pels seus companys d'armes. Aquell setembre el president es temia un cop d'estat però no pas de Pinochet, fins llavors un general lleial i gris. La màscara va caure el dia 11. Un radioaficionat va captar la conversa següent entre Pinochet i un subordinat:

No podemos negociar, todo ese montón de mugrientos, presos y luego desnudos y desde el avión para fuera... nada de parlamentar, rendición incondicional, se le toma preso, promesa de respetarle la vida, se mantiene ofrecimiento de sacarlo, pero luego el avión se cae... por el camino lo van tirando abajo.

Amb el Palau de la Moneda, seu de la presidència xilena, assetjat pel seu exèrcit, el general Pinochet va oferir a Salvador Allende de respectar-li la vida a canvi que es rendís sense condicions. D'amagat però, va ordenar als seus generals que estimbessin l'avió en què s'havia d'embarcar el president. Allende, de tota manera, ja havia decidit morir a La Moneda:

La historia es nuestra, tengo fe, otros hombres superarán este momento amargo y cruel, viva Chile, los trabajadores, el pueblo, son mis últimas palabras.

BELTRAN, Adolf (2000). *100 notícies d'un segle*. Barcelona: Pòrtic.

Activitats

- 1.- Qui era Víctor Jara? Per què era tan *perillós* per als militars colpistes? Busqueu i escolteu alguna de les seves cançons.
- 2.- Per que la CIA va donar suport Pinochet? Era propi d'un país democràtic com els Estats Units?
- 3.- Quin tipus de política tirava endavant Allende?
- 4.- L'any 1998 Pinochet fou arrestat a Londres pel jutge espanyol Baltasar Garzón. Investigueu aquest episodi i feu una crònica dels fets.

DANIS TANOVIC. Bòsnia-Herzegovina

Sinopsi

En aquest curtmetratge s'evoca la cada cop més oblidada tragèdia dels Balcans. S'exposa la història d'unes dones que es manifesten el dia 11 de cada mes, per la matança de 8.000 homes musulmans el dia 11 de juliol de 1995. Escolten per la ràdio les esfereïdores notícies sobre l'atemptat de Nova York i, després de pensar-s'ho, decideixen no suspendre la manifestació i sortir al carrer com cada dia 11, rebutjant la barbàrie humana que acaba unint l'11-S amb seu dia 11.

Activitats de comprensió i de reflexió

- 1.- Per què no pot dormir la Selma la nit abans de cada dia 11?
- 2.- Per què, després de tants anys, no desempaqueta les seves coses?
- 3.- Com interpreteu el personatge del noi que va en cadira de rodes? Com deuria perdre les cames? Per què rep paquets d'ajuda humanitària?
- 4.- Quin simbolisme hi trobeu en el fet que la noia escriu la pancarta amb el pintallavis?
- 5.- Com és l'estança on les dones es reuneixen? De qui són les fotos de les parets?
- 6.- Què vol dir *manifestar-se per a ells i per a nosaltres*? Per què decideixen, finalment, manifestar-se?
- 7.- Quina significació té que dones musulmanes es manifestin, també, en solidaritat amb les víctimes de l'11-S de Nova York?

Llenguatge i tècniques audiovisuals

- 1.- En l'escena en què les dues dones són a la cuina observem un pla amb profunditat de camp. Quina funció té ?
- 2.- Per què hi ha tants primers plans i tants plans de detall? Citeu-ne dos de cada.
- 3.- En l'escena on Selma i el noi són a la carretera, la càmera fa un moviment; quin nom rep?

Lectura de suport

LA MATANÇA MÉS GRAN A EUROPA DES DE LA SEGONA GUERRA MUNDIAL

Els dos grans estats plurinacionals de l'antic bloc de l'Est, l'URSS i Iugoslàvia, van tenir, a principis dels anys noranta, un procés de reivindicacions nacionalistes que coincidí amb l'esfondrament dels règims comunistes. Algunes de les repúbliques que formaven part d'aquests estats van aconseguir la independència per mitjà de negociacions, però en algun cas desembocaren en conflictes violents.

La crisi de Iugoslàvia va desembocar en guerres entre les nacionalitats que formaven aquest Estat. Com a resultat, el 1991, Croàcia i Eslovènia van aconseguir la independència. Però el conflicte més cruent es va produir a Bòsnia, on hi havia un contingent important de població musulmana i on van tenir lloc enfrontaments ètnics i religiosos.

El dia 11 de juliol de 1995 les tropes serbobosnianes van entrar a la ciutat de Srebrenica i, en els dies, posteriors van matar 8.000 persones, pràcticament tots homes i nens, en la més gran matança ocorreguda a Europa des del final de la Segona Guerra Mundial. Srebrenica, un enclavament musulmà habitat llavors per unes 40.000 persones i situat a l'est de Bòsnia, era l'objectiu dels serbobosnians des del començament de la guerra civil a Bòsnia-Herzegovina, que va esclatar després que la república aprovés la seva independència de la resta de Iugoslàvia l'abril de 1992.

El 6 de maig de 1993, el Consell de Seguretat de l'ONU va aprovar una resolució que va declarar a Srebrenica, i altres ciutats bòsnies com Sarajevo, Tuzla, Zepa, Gorazde i Bihac, *zones segures* sota protecció de la Força de Pau de l'ONU (Unprofor). No obstant, la presència de alguns centenars de cascos blaus holandesos no va impedir que el dia 11 de juliol de 1995, després d'un llarg setge, els serbobosnians entressin al casc urbà. El destacament de l'Unprofor va decidir retirar-se.

Els musulmans de l'enclavament van intentar trencar el setge per fugir cap a territori encara controlat pel govern de Sarajevo, però molts foren capturats. A l'endemà de la seva entrada, les tropes serbobosnianes van concentrar la població en unes fàbriques dels afores de la ciutat i, posteriorment, els homes en edat militar van ser separats de les dones i dels nens.

Dies després, la Creu Roja va denunciar la desaparició de, com a mínim, 7.000 homes en edat militar i l'ONG *Metges sense Fronteres* va assegurar que tenia indicis que la majoria havien estat assassinats per les hosts del cap de les milícies serbobosnianes, Ratko Mladic. El 8 de novembre de 2004 una comissió del Govern de l'ens serbi de Bòsnia va estudiar la matança i va reconèixer que el nombre de víctimes fou d'un 7.800, sobretot musulmans presoners que, entre el 10 i el 19 de juliol de 1995, foren assassinats a sang freda en execucions massives.

La Pau de Dayton (1995) va fixar la independència de Bòsnia, que quedà dividida en una federació croatomusulmana i una altra de sèrbia.

Activitats

1.- Investigueu sobre quines minories ètniques coexisteixen a Bòsnia. Elaboreu un mapa temàtic sobre aquesta qüestió.

2.- Quin conflicte hi va esclatar? Com es va resoldre?

- 3.- Com es reparteixen les responsabilitats de la matança de Srebrenica?
- 4.- Investigueu sobre la situació actual del moviment de les dones de Srebrenica.
- 5.- Per què creieu que l'opinió pública ha oblidat de seguida les conseqüències d'aquest conflicte.

MIRA NAIR. Índia

Sinopsi

En aquest film, la directora de *La boda del monzón* (2001) ens explica una història verídica – el drama d'una família pakistanesa que perd el seu fill, sospitós de terrorisme, però en realitat mort com un heroi – plena d'emotivitat i molt ben construïda.

Sobre aquest petit film, Mira Nair va declarar: *Tenia ganes de fer una pel·lícula sobre la realitat de la vida quotidiana per a nosaltres els asiàtics del sud, a la ciutat de Nova York, després de l'11 de setembre. La vida ha canviat de manera irrevocable i, en la meua opinió, per a sempre. Em molesta profundament la fòbia anti-islàmica que s'ha estès per a tot el món, i em va semblar que ja era hora que els cineastes parléssim. La nostra pel·lícula explica una història veritable: de com una mare es dedica a buscar el seu fill que, en aquell dia tràgic, no va tornar a casa. El cinema ha de ser un mirall del món on vivim. Hem de fer servir el cinema per provocar, molestar i treure el públic del seu sopor.*

Activitats de comprensió i de reflexió

- 1.- Escriviu una sinopsi del film.
- 2.- Per què creieu que el FBI tenia una ordre de detenció contra en Salman?
- 3.- Com reaccionen els veïns de la família pakistanesa davant l'acusació de terrorisme?
- 4.- Per que diu el pare del noi que *els musulmans ja no estarem segurs*.



- 4.- Opineu sobre el discurs de la mare al funeral del noi. Què haguéssiu dit vosaltres en una situació semblant?

Llenguatge i tècniques audiovisuals

1.- Opineu sobre la presència de la televisió en el film com a fil conductor de l'acció. La televisió i els mitjans de comunicació apareixen com l'altaveu del poder, els condemnen primer el noi, i després el converteixen en un heroi

Lectura de suport

ELS MUSULMANS A ESPANYA

... Tot i que els secretaris generals de la Comissió Islàmica Espanyola (CIE), el sirià espanyol Riay Tatary i l'espanyol convers Felíx Herrero, es declaren commoguts encara per la reacció exemplar del *poble de Madrid*, és evident que el 11-M va obrir una ferida que és lluny de tancar-se.

Allò ens va desestabilitzar profundament perquè va erosionar una cosa tan delicada com la confiança. La confiança és la mirada, el gest entre persones d'una mateixa societat indica Mohamed el Afifi, hispà-egipci, portaveu del Centre Cultural Islàmic de Madrid, conegut com la mesquita de la M-30.

¿Quants espanyols, pregunta, saben que en aquells dies terribles vam donar sang per als nostres germans espanyols, que ens vam manifestar amb ells, que som els primers interessats en què els terroristes desapareguin? Per què no ens veuen, per què no ens creuen?

De la comunitat musulmana – suposant que es pugui dir així del desorganitzat conjunt de gent de diferent origen i condició, majoritàriament rural, pobre i deficientment formada – sorgeix una queixa unànime contra els mitjans de comunicació que, segons ells, pontifiquen sobre allò que no saben. Es queixen els imans; les musulmanes feministes que treballen contra el patriarcat; els sindicalistes d'ATIME; els conversos a l'islam sufí (pura espiritualitat, amor i fraternitat); els fidels més fervorosos i els no practicants... Segons ells, els mitjans confonen l'islam amb les tradicions masclistes dels països àrabs; s'equivoquen quan només veuen en l'ús del mocador – el símbol més visible de la identitat musulmana – la prova de la submissió de la dona, i cauen en la trampa del terrorisme, quan identifiquen religió amb fanatisme violent.

És descoratjador. Si mires les entrades que es produeixen al Google a partir de la paraula islam, trobes que el 98 % parla de terrorisme, apunta Yusuf Fernández, director de Webislam, la pàgina de referència de la comunitat islàmica espanyola. ¿Cal subratllar que la immensa majoria dels nostres conciutadans musulmans són treballadors que busquen tirar endavant les seves famílies, persones de pau, que practiquen un islam moderat? Entre la comunitat musulmana, ningú no minusvalora el perill real que suposa l'ascens d'un islam radical i violent utilitzat al servei de la geoestrategia global. Cap ciutadà està segur davant d'aquesta barbàrie, però, per què em miren a mi

quan hi ha un atemptat? Pregunta Said Kirlani, president de l'Associació d'Estudiants Universitaris Marroquins.

Quan es parla de l'islam s'ha de diferenciar l'islam com a religió i l'islam com a cultura, aclareix Said Kirlani. L'islam com a religió és únic. Són els textos de l'Alcorà, subjectes això sí, a interpretacions. Però les diferències culturals que existeixen entre nosaltres a l'hora de viure l'islam són enormes, explica. Tot i que part dels 800.000 marroquins que vivim a Espanya no som practicants, gairebé tots ens considerem culturalment musulmans, de la mateixa manera que els agnòstics i els ateus cristians participen de la festa dels Reis, posen el pessebre i accepten les processons de Setmana Santa.

Igual que molts altres representants musulmans, el president de l'associació d'estudiants marroquins subratlla que, per a ells, el valor suprem d'Espanya i Europa són els drets humans i les llibertats, tan atacades, generalment, en els països originaris de la immigració. *L'islam democràtic sorgirà de la seva immersió en la cultura europea sempre que les noves generacions no es trobin discriminades i puguin rebre ensenyament religiós i practicar el seu culte en igualtat de condicions.*

José Luis Barbería "Un islam español". EL PAÍS. 29-7-07
Traducció i adaptació de l'autor

Activitats

- 1.- Què fou l'11-M? Té relació amb l'11-S de Nova York?
- 2.- Creieu que, en general, es mira amb desconfiança els musulmans? Per què?
- 3.- Qui són els imans? Quina funció fan en la religió musulmana? Un àrab és igual que un musulmà? Elaboreu un petit vocabulari de l'islam.
- 4.- El mocador al cap és un símbol de l'islam o una mostra de la submissió de la dona musulmana? Esteu d'acord en la seva utilització? Debateu si la religió musulmana té aspectes contraris als drets humans i al desenvolupament de les persones.
- 5.- Què caldria per aconseguir un islam democràtic? El cristianisme sempre ha estat democràtic?

Contracamp: aspectes didàctics per al professorat

Elements de debat i relacions que es poden establir

- Les causes i les repercussions dels atemptats a Nova York de l'11 de setembre de 2001.
- Canvis de les relacions internacionals després de l'11-S.
- Diferències en el tractament mediàtic entre el cop d'estat de Xile de 1973, la guerra de Bòsnia i l'11-S.
- Prejudicis contra els musulmans abans i després de l'11-S.
- El cinema documental com a element de sensibilització i com eina d'anàlisi.

Objectius formatius

- Comprensió del film.
- Valorar la capacitat de recollir informació, d'anàlisi i de crítica davant els problemes del nostre món.
- Anàlisi del llenguatge i de les tècniques audiovisuals: imatges d'arxiu, blanc i negre, muntatge paral·lel, profunditat de camp, plans i moviments de càmera.
- Conèixer l'impacte i les repercussions que van suposar en el món els atemptats de l'11-S.
- Observar l'elaboració d'un projecte audiovisual documental.
- Promoure valors relacionats amb la defensa dels drets humans
- Observar actituds de crítica davant situacions d'injustícia.
- Conèixer les circumstàncies del cop d'estat de Xile de 1973.
- Ser conscient dels prejudicis envers les comunitats islàmiques en els països occidentals.
- Conèixer el conflicte de l'antiga Iugoslàvia.

Críteris d'avaluació

- Visionat atent, correcte i respectuós del film.
- Respondre les qüestions de comprensió i del llenguatge cinematogràfic de forma reflexiva i interessada.
- Capacitat per relacionar i entendre les diferents problemàtiques socials i polítiques plantejades en el film.
- Identificar els temes i subtemes del documental.
- Lectura dels textos de la proposta didàctica i realització adequada de les seves activitats.
- Participació activa en els debats que es puguin suscitar.
- Expressió escrita i oral correcta de les feines proposades.

Zona Web

http://en.wikipedia.org/wiki/11%279%27%2701_September_11

http://www.bbc.co.uk/films/2002/11/27/110901_2002_review.shtml

<http://www.youtube.com/watch?v=Gm8LfW1N7rQ>

<http://www.youtube.com/watch?v=E0526doObWo>

http://es.wikipedia.org/wiki/Caravana_de_la_Muerte

http://ca.wikipedia.org/wiki/Matan%C3%A7a_de_Srebrenica

http://www.canalsolidari.org/web/noticies/noticia/?id_noticia=8414